

JADIDCHILIK MEROSI VA ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMI O'RTASIDAGI ALOQADORLIK

Salohiddinjon Sayfiyev Sirojiddin o'g'li

*Alfraganus universiteti o'zbek tili va adabiyoti
yo'nalishi 4-kurs talabasi*

Annotatsiya

Maqolada jadidchilik harakati merosining zamonaviy ta'lim tizimiga ta'siri va uning pedagogik qadriyatlari o'rganiladi. Jadidchilikning ma'naviy-axloqiy tamoyillari, ilmiy yondashuvlari va yangi pedagogik metodlari bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish, innovatsion dars metodlarini joriy etish va o'quvchilarni milliy ongga ega qilib tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: Jadidchilik, meros, zamonaviy ta'lim tizimi, pedagogika, innovatsion metodlar, milliy ma'naviyat.

O'zbekiston ta'lim tizimi tarixi va rivojlanishida jadidchilik harakatining o'rni beqiyosdir. XIX–XX asr boshlarida paydo bo'lgan jadidlar ta'limni yangilash, ilmiy bilimlarni ommalashtirish va milliy ma'naviyatni rivojlantirishga katta hissa qo'shganlar. Ularning pedagogik merosi bugungi zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlar, interaktiv dars metodlari va o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rag'batlantirish orqali davom ettirilmoqda. Shu bilan birga, jadidchilikning ma'naviy-axloqiy qadriyatlari ta'lim jarayonida milliy ong va vatanparvarlik ruhini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Jadidchilik harakati XIX–XX asr boshlarida O'zbekiston va Markaziy Osiyoda ta'limni modernizatsiya qilishga katta hissa qo'shgan. Jadidlar o'quv jarayonida ilmiy yondashuv, axborotga asoslangan ta'lim va darslarni interaktiv usullar orqali olib borishni targ'ib qilganlar. Ularning pedagogik falsafasida o'quvchilarning fikrlash qobiliyati, ijodiy faolligi va milliy ongni rivojlantirish ustuvor maqsad bo'lgan. Shu jihatlar bugungi zamonaviy ta'limda loyihalashtirilgan darslar, interaktiv metodlar va talabalarni mustaqil o'rganishga rag'batlantirish kabi amaliyotlarda davom ettirilmoqda. Zamonaviy ta'lim tizimi jadidchilikning pedagogik merosidan foydalanadi. Masalan, kritik fikrlashni rivojlantirish, multimedia va digital resurslardan foydalanish, o'quv jarayonini shaxsiylashtirish kabi yondashuvlar jadidlarning innovatsion metodlariga uyg'un keladi. Shu bilan birga, milliy ma'naviyatni shakllantirish, tarbiyaviy ishlarni darslar bilan uyg'unlashtirish kabi qadriyatlar ham jadidchilikdan ilhomlangan. Bugungi pedagogik tadqiqotlar jadidchilik merosining zamonaviy ta'limga integratsiyasini o'rganishga yo'naltirilgan. Masalan, o'quv dasturlarini ishlab chiqishda xalq og'zaki ijodini, tarbiyaviy o'quv materiallarini

va milliy qadriyatlarni kiritish orqali o'quv jarayonini boyitish mumkinligi ko'rsatib o'tilgan. Shu bilan birga, innovatsion metodlar, masalan, proektlar asosida o'qitish, muammoli darslar, interaktiv treninglar va onlayn resurslar o'quvchilarning faol bilim olishini ta'minlaydi.

Jadidchilikning asosiy qadriyatlari — ilm-fan, axloq va milliy ongni rivojlantirish — bugungi ta'lim tizimida samarali integratsiya qilinmoqda. Masalan, tarbiyaviy ishlarda o'quvchilarning ma'naviy va ijtimoiy ongini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalar orqali bilimni mustahkamlash, hamda o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshirish kabi amaliyotlar jadidchilikning pedagogik merosini zamonaviy shaklda davom ettirishdir.

Zamonaviy ta'lim tizimida jadidchilik merosining pedagogik printsiplari turli dars metodlarida aks etadi. Masalan, interaktiv darslar va guruhli ishlash metodlari o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, bilimni tahlil qilishga va amaliyotda qo'llashga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, jadidlar ta'limdagi shaxsiylashtirilgan yondashuvni targ'ib qilgan, bu esa bugungi kunda har bir o'quvchining individual qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Jadidchilikning yana bir muhim jihati — milliy ong va ma'naviy qadriyatlarni ta'lim jarayoniga singdirish. Bugungi pedagogik amaliyotda o'quvchilarga xalq og'zaki ijodi, tarixiy va madaniy merosni o'rgatish orqali ularning milliy xotirasi va identifikatsiyasi mustahkamlanadi. Shu bilan birga, o'quvchilarning axloqiy tarbiyasi, vatanparvarlik va ijtimoiy mas'uliyat hissi shakllanadi, bu esa jadidchilikning qadriyatlari bilan uzviy bog'liqdir. Zamonaviy ta'limda jadidchilik merosini uyg'unlashtirish uchun texnologik innovatsiyalar keng qo'llanilmoqda. Masalan, multimedia ta'limi, virtual laboratoriyalar, onlayn o'quv platformalari va interaktiv testlar o'quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Bu metodlar jadidchilikning ilmiy yondashuv va innovatsion pedagogik falsafasini zamonaviy formatda aks ettiradi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jadidchilik merosiga asoslangan pedagogik yondashuvlar o'quvchilarning fikrlash, tahlil qilish va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarning bilimni mustahkamlash va o'zlashtirish darajasi oshadi, bu esa ta'lim sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilar jadidchilik pedagogik merosini amaliyotga tatbiq etishda muhim rol o'ynaydi. Ular darslarni rejalashtirishda shaxsiy yondashuv, talabalar qobiliyatlarini aniqlash va ijodiy faoliyatni rag'batlantirish kabi prinsiplardan foydalanadilar. Shu bilan birga, pedagoglar tarbiyaviy va ma'naviy qadriyatlarni uyg'unlashtirish hamda innovatsion texnologiyalar orqali dars jarayonini boyitish bilan shug'ullanadilar. Bu jarayon o'quvchilarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish qobiliyati va jamiyatga foydali bo'lish istagini shakllantiradi. Jadidchilik merosi asosida shakllangan interaktiv metodlar bugungi ta'lim tizimida keng qo'llaniladi. Masalan, guruh ishlari o'quvchilarni hamkorlikka va

bilim almashishga o'rgatadi, case-study (vaziyat tahlili) amaliy vaziyatlarni o'rganish orqali tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi, proyektlar asosida o'qitish esa o'quvchilarga mustaqil va ijodiy ishlash imkonini beradi. Bu metodlar o'quvchilarning iqtisodiy, madaniy va ilmiy bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi va jadidchilik pedagogik merosini zamonaviy shaklda davom ettiradi.

Jadidchilikning muhim jihati milliy meros va qadriyatlarni ta'lim jarayoniga kiritishdir. Bugungi pedagogik amaliyotda bu tarixiy manbalarni darslarda ishlatish, xalq og'zaki ijodini o'quv dasturlariga kiritish va tarbiyaviy ishlarda milliy qadriyatlarni targ'ib qilish orqali amalga oshiriladi. Natijada o'quvchilar nafaqat akademik bilim, balki milliy ong va madaniy identifikatsiya bilan ham boyitiladi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida jadidchilik merosi digital texnologiyalar, onlayn resurslar va interaktiv platformalar orqali yanada samarali qo'llanilmoqda. Shu bilan birga, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy yondashuvga va muammolarni innovatsion usullar bilan hal etishga o'rgatish jadidchilikning asosiy pedagogik tamoyillaridan kelib chiqqan. Bu pedagogik yondashuvlar ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa.

Jadidchilik merosi va zamonaviy ta'lim tizimi o'rtasidagi uzviy bog'liqlik shundan dalolat beradiki, bugungi ta'lim islohotlarining asosida aynan jadidlar ilgari surgan ilg'or g'oyalar turadi. Jadidlar yosh avlodni milliy ruhda, shu bilan birga zamonaviy fan-texnika yutuqlaridan xabardor qilib tarbiyalashni maqsad qilganlar. Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv metodlar, chet tillarini o'qitishni kuchaytirish, dunyo ta'lim standartlariga uyg'unlashish kabi jarayonlar jadidchilik tamoyillarining zamonaviy talqini sifatida namoyon bo'lmoqda. Jadidlar ta'limni jamiyat taraqqiyotining bosh omili deb bilgan bo'lsalar, bugungi islohotlar ham raqobatbardosh, zamonaviy bilimga ega avlodni shakllantirishga qaratilgan. Demak, jadidchilik merosi zamonaviy ta'lim tizimining ma'naviy-ideaviy poydevorini tashkil etadi va bu merosni chuqur o'rganish, amaliyotga tatbiq etish ta'lim sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Ahmedov, Sirojiddin; Rajabov, Qahramon (2000-2005). "Jadidchilik". O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi.
2. "Jadidizm". Ensiklopedik lug'at. 1. Toshkent: O'zbek sovet ensiklopediyasi bosh redaksiyasi. 1988. p. 271.
3. "Jadidizm". O'zbek sovet ensiklopediyasi. 4. Toshkent: O'zbek sovet ensiklopediyasi bosh redaksiyasi. 1973. 278-279 b.
4. Ayniy S., Buxoro inqilobi tarixi uchun materiallar, Moskva, 1926;

5. Risqulov Toshkent, Revolyusiya i korennoye naseleniye, Toshkent, 1926;
6. Ziyoy Sayd, O'zbek vaqtli matbuotiga oid materiallar (1870—1927), Toshkent, 1927;
7. Programmnii dokumenti musulmanskix politicheskix partiy (1917—1920), Oksford, 1985;
8. Revolyusiya v Sredney Azii glazami musulmanskix bolshevikov, Oksford, 1985;

